

TELEMARKRØYE AS
Molandsmoen 3
3870 FYRESDAL

Trondheim, 15.03.2022

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2020/14786

Saksbehandler:
Lovise Marie Vårhus

Avslag på søknad om å innføre øyerogn av røye

Vi viser til deres søknad, datert 12.11.2020 om tillatelse til innførsel av 350.000 øyerogn av ikke-anadrom røye (*Salvelinus alpinus*) fra Kedjeåsen Fisk AB i Karlskoga i Sverige til Norge.

Innledningsvis vil vi beklage at søknadsbehandlingen har tatt lang tid. Årsaken er høy arbeidsbelastning.

Vedtak

Miljødirektoratet avslår søknaden fra Telemarksrøye AS om tillatelse til innførsel av 350.000 øyerogn av ikke-anadrom røye (*Salvelinus alpinus*) fra Sverige for klekking, startfôring og videre utsetting i åpne merdanlegg for produksjon i Fyresvatn i Telemark.

Miljødirektoratet mener at risikoen for uheldige følger for naturmangfoldet ved innførsel av røye fra Sverige er stor. Innførsel av øyerogn fra Sverige vil med stor sannsynlighet innebære innføring av gener som ikke allerede eksisterer i Norge. Sannsynligheten for rømming av fisk fra åpne merdanlegg er stor, noe som igjen medfører risiko for innkryssing av gener fra importert røye i den stedegne bestanden i Fyresvatn.

Kort om bakgrunnen for saken

Dere ønsker å innføre 350.000 øyerogn av ikke-anadrom røye (*Salvelinus alpinus*) fra Kedjeåsen Fisk AB i Karlskoga i Sverige til Norge. Rogna skal brukes til klekking og produksjon ved søkers anlegg i Fyresdal (klekkeri, yngelanlegg og åpne merder med konsesjonsnr. TKF 0005 og TKF 0003 (lokalitet Gunnøyne S).

Dere opplyser at anlegget som benyttes til klekking drives som gjennomstrømningsanlegg, og at det ikke forekommer risiko for rømming fra dette anlegget. For startfôring benyttes et landbasert RAS-anlegg. Videre produksjon vil foregå i åpne merdanlegg i Fyresvatn.

Søker mener at det ved en eventuell rømmingshendelse er lite sannsynlig at fisk fra produksjonen vil klare å fortrenge lokale stammer i forbindelse med gyting, på grunn av det store antallet tilgjengelige gyteområder og spredningen av disse.

Fram til november 2020 inneholdt søkers konsesjon vilkår om at det kun skulle benyttes fiskemateriale med opphav i Fyresvatn og som ikke på noe stadium hadde vært utenfor Fyresvatn. Søker har derfor produsert egen rogn.

I søknad om endring i vilkårene i konsesjon TKF003 for matfiskproduksjon av røye i merder i Fyresvatn, fra november 2019, skrev Telemarksrøye AS at det er møysommelig bygget opp en stamfiskbestand som danner grunnlaget for produksjonen i anlegget, og at selskapet fortsatt vil prioritere bruk av stedegen stamme i produksjonen. Det ble i søknaden vist til at Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD), i brev av 1. oktober 2015, konkluderer med at § 4 i forskrift om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret gir fylkeskommunene mulighet til å tillate oppdrett av røye i ferskvann basert på avlsprogram, såfremt dette skjer i samsvar med føringer gitt i brevet.

I vedtak av 1. oktober 2020 godkjente Mattilsynet at vilkåret om bruk av fiskemateriale på lokalitet Gunnøyni S ble endret, slik at det i tillegg til stedegen stamme, ble åpnet for bruk av annen desinfisert rogn.

Den 11. november 2020 fattet Vestfold og Telemark fylkeskommune vedtak om endring av vilkår i konsesjon TKF003 ved lokalitet Gunnøyni S, med hjemmel i akvakulturloven og forskrift om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret. I vedtaket ble det ikke foretatt noen nærmere vurdering av hvilke negative konsekvenser bruk av ikke stedegen stamme av røye vil ha for den lokale røyebestanden i Fyresvatn.

Tidsrommet for planlagt innførsel var 01.11. til 31.12.2020.

Miljødirektoratets vurderinger

Alle som skal innføre organismer til Norge, må søke om tillatelse etter forskrift av 19. juni 2015 nr. 716 om fremmede organismer.

Formålet med forskriften er å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet, jf. forskriften § 1. Miljødirektoratet kan, etter søknad, gi tillatelse til innførsel.

Vi kan ikke gi tillatelse til innførsel dersom det er grunn til å anta at innførselen vil medføre vesentlige uheldige følger for det biologiske mangfold.

Dersom vi har grunn til å tro at innførselen vil føre til uheldige, men ikke vesentlige, konsekvenser, må vi gjøre en skjønnsmessig vurdering. I vurderingen er fordelene med innførselen, og om disse kan oppnås på andre måter, viktige momenter. I tillegg må vi vurdere risikoen for uheldige følger på biologisk mangfold organismen og eventuelle følgeorganismer utgjør.

Prinsippene i naturmangfoldloven (nml.) §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer i vurderingen, jf. nml. § 7. Andre viktige samfunnsinteresser skal også trekkes inn i vurderingen, jf. nml. § 14. Vurderingen av om det skal gis tillatelse etter forskriften, skal ikke omfatte hensyn til

planter, dyrs og menneskers liv og helse som ivaretas av smittevernloven og matloven, jf. nml. § 32 tredje ledd. Miljødirektoratet skal vurdere og fastsette de vilkår som anses nødvendige for å hindre uheldige følger for det biologiske mangfold, jf. forskriften § 15 fjerde ledd.

Kunnskapsgrunnlaget

Fyresvatn er en del av Arendalsvassdraget. Nidelva i Arendalsvassdraget har bestander av laks og sjøørret i anadrom strekning. I selve Fyresvatn er det bestander av sik, ørret og røye.

Røye er en fisk i laksefamilien som har en sirkumpolær utbredelse i Arktis. Den har et bredt mangfold av fenotyper, økologi og livshistorievariasjoner. Arten kan opptre både som anadrom, oftest kalt sjørøye, og ikke-anadrom, kalt ferskvannsrøye.

På verdensbasis er det beregnet å være rundt 50 000 populasjoner av røye. De fleste bestandene finnes i Skandinavia, hvorav 30 000 i Norge og 13 000 i Sverige. Ifølge slektskapsanalyser består verdens røyebestander grovt sett av fem evolusjonære grupper som kan relateres til geografiske områder og som antakeligvis reflekterer rekolonisering fra ulike istids-refugier. Gruppen som norsk røye faller inn under er «den atlantiske».

Det er sannsynlig at flere istidsrefugier var viktige for rekoloniseringen av Norge. Dette underbygges av undersøkelser gjennomført på andre arter av laksefisk og hvor resultatene tyder på at både vestlige og østlige refugier kan ha vært viktig for innvandring av laksefisk til Norge (Østbye 2005). Flere studier har også rapportert betydelig genetisk strukturering mellom røye-populasjoner som geografisk sett ligger relativt nært. Eksempelvis har strukturering mellom populasjoner innen sentrale alpine områder av Europa blitt avdekket ved bruk av mikrosatellittmarkører. Liknende variasjon har blitt funnet mellom røyepopulasjoner innen Sibir og anadrome populasjoner fra Labrador. Dette peker på at «homing» og begrenset spredning i havet fører til redusert gen-flyt mellom røyebestander. Basert på genetiske data har en til og med funnet at en bestand av røye kan gi opphav til flere morfer av røye innen den samme innsjøen, og at disse kan være reproduktivt adskilt. Dermed er det sannsynlig at røye-populasjoner andre steder vil ha utviklet seg mer eller mindre uavhengig av de norske. Dette gjelder også for bestander som stammer fra samme istidsrefugier som norsk røye siden feilvandring mellom eksempelvis islandsk, skotsk, newfoundlandsk og norsk røye antakeligvis ikke forekommer. Dermed kan vi, med relativt stor sannsynlighet, legge til grunn at ville røye-populasjoner i de aktuelle områdene for import er forskjellige fra norske populasjoner mht. genetiske trekk, både grunnet seleksjon gjennom tilpasning til lokale miljøforhold og på grunn av genetisk drift i flere tusen år.

Ifølge NINA Minirapport 381 – «Betenkning angående import av laksefisk» kan rømt oppdrettsrøye utgjøre en trussel mot den genetiske integriteten til de ville røyepopulasjonene. Ifølge rapporten vil import av utenlandsk oppdrettsrøye til Norge med stor sannsynlighet representere innføring av gener som ikke allerede eksisterer i Norge. Ikke bare vil en oppdrettsstamme av røye ha vært utsatt for avl med påfølgende genetiske forandringer bort fra deres naturlige opprinnelse, men de vil også ha bakgrunn i populasjoner som har vært genetisk isolert fra norske røyepopulasjoner, og som sannsynligvis vil ha utviklet andre genetiske sammensetninger. En kan dermed gå ut fra at gjentatte interaksjoner mellom rømt oppdrettsrøye fra utlandet og norsk villrøye vil kunne føre til redusert adaptiv genetisk variasjon

blant ville bestander i Norge. Rømt oppdrettsrøye vil også mest sannsynlig kunne opptre som en konkurrent til vill røye, noe som kan føre til lavere produksjon i innsjøer så vel som elver. Røye er en viktig vektor for lakseparasitten Gyrodactylus salaris. På oppdrag fra Miljødirektoratet og Mattilsynet har Vitenskapskomiteen for Mat og Miljø (VKM) i 2021 vurdert risiko for negativ påvirkning på biologisk mangfold fra import og utsetting av egg eller levende laks fra Klarälven i Sverige til Trysil elva i Norge. VKM vurderte at det er moderat risiko for innførsel av lakseparasitten Gyrodactylus salaris med desinfisert lakserogn fra Sverige til klekkeri i Norge. Vi må kunne anta det samme vil gjelde innførsel av rogn fra røye. Norske forvaltningsmyndigheter har fram til nå brukt over 1 milliard kroner på å utrydde parasitten fra landets laksevassdrag. Hvis G. salaris skulle bli introdusert til Fyresvatn kan man få en permanent bestand av parasitten i nedslagsfeltet til lakseførende Nidelva. På grunn av vassdragets størrelse og kompleksitet vil det sannsynligvis være umulig å fjerne parasitten fra dette området, og vi vil kunne komme i en situasjon med spredningsfare til mange lakseførende vassdrag på Sørlandet.

Vurdering

I vurderingen av om det skal gis tillatelse til innførsel av rogn fra røye fra Sverige, skal det legges særlig vekt på hvilke negative effekter en eventuell rømming av fisk fra dette materialet vil kunne ha på biologisk mangfold i Norge.

Produksjonen fra rogn til settefisk skal foregå på land, mens produksjonen av matfisk skal skje i åpne merder i Fyresvatn. Erfaringene så langt har vist at det er vanskelig å hindre rømninger og lekkasjer fra oppdrettsanlegg, enten de er landbaserte eller ligger i sjø. Spesielt vanskelig er det å hindre rømming fra åpne merder. Sannsynligheten for at det kan rømme, eller slippe ut fisk fra de åpne merdene i Fyresvatn, vurderes av Miljødirektoratet til å være stor.

Rømt oppdrettsfisk kan påvirke de ville fiskebestandene på ulike måter. Dersom rømt oppdrettsrøye gyter med vill røye, vil den ville røyebestanden kunne endres genetisk, noe som blant annet kan føre til mindre evne til å tilpasse seg forandringer som følge av klimaendringene. Som endringen i vilkårene i søkers akvakulturtillatelse viser, kan søker i dag i tillegg til stedegen stamme, bruke desinfisert rogn av ikke-stedegen stamme i røyeoppdrett. Miljødirektoratet vil imidlertid peke på at endringen i vilkårene ble innvilget uten at det ble foretatt noen nærmere vurdering av hvilke negative konsekvenser bruk av ikke-stedegen stamme av røye vil ha for den lokale røyebestanden i Fyresvatn. Det ble kun gjort en vurdering av risiko for sykdomssmitte, jf. Mattilsynets vedtak.

Som det pekes på i NINA Minirapport 381 – Betenkning angående import av laksefisk, vil importert utenlandsk oppdrettsrøye med stor sannsynlighet bety innføring av gener som ikke allerede eksisterer i Norge. Miljødirektoratet legger dermed til grunn at det er høyere risiko for negative følger på lokale røyebestander ved bruk av importert røye fra Sverige, enn ved bruk av norsk røye av ikke-stedegen stamme. Det vises i denne forbindelse også til at antallet oppdrettsanlegg for ferskvannsrøye i Norge i dag er lavt, og at de aller fleste av disse er landbaserte.

Etter Miljødirektoratets vurdering har vi, som grunnlag for en avgjørelse i denne saken, tilstrekkelig kunnskap om negative effekter ved introduksjon og spredning av importert utenlandsk oppdrettstrøye, jf. naturmangfoldloven § 8.

Miljødirektoratet viser til at Telemarksrøye AS har en stamfiskbestand fra lokal stamme i Fyresvatn som danner grunnlaget for produksjonen i anlegget, og at alternativet til bruk av importert røye er bruk av dette materialet. Det finnes derfor mer miljøforsvarlige alternativer til å bruke importere øyerogn fra Sverige, jf. naturmangfoldloven § 12.

Miljødirektoratet vil også vise til at regjeringen, i august 2020, la fram en interdepartemental tiltaksplan for bekjempelse av fremmede skadelige organismer for perioden 2020-2025. En av målsettingene med tiltaksplanen er at sektorsamarbeid skal medvirke til å begrense innførsel, spredningen og effekten av fremmede skadelige organismer.

Søker viser til tillatelsen som ble gitt til Blåfjell AS i Lierne i Trøndelag. Blåfjell AS er en fullskala landbasert RAS-anlegg. Det avgjørende for at Blåfjell AS ble gitt tillatelse til import av røye fra Sverige, var at risiko for rømming der hele produksjonen foregår på land ble ansett som liten, og at ved eventuell rømming vil røye med svensk opphav rømme ut i et vassdrag som drenerer til Sverige. Det er røye i dette vassdraget på svensk side.

Med bakgrunn i det ovennevnte, avslår Miljødirektoratet søknaden om innførsel av øyerogn fra Sverige.

Avslutningsvis vil Miljødirektoratet peke på at biologisk materiale kan inneholde uønskede patogene agens, uansett materialets opprinnelse og dyrearten som materialet stammer fra. Hittil ukjente agens kan være vertikalt overførbare, og vil kunne spre sykdommer med importert biologisk materiale. Selv om vurderinger av slike forhold er Mattilsynets ansvar, vil vi likevel uttrykke bekymring for flytting av biologisk materiale over landegrenser. Erfaringsmessig kan dette ha negative konsekvenser for både næringen og for ville fiskebestander i Norge.

Klagerett

Dere og andre med rettslig klageinteresse kan klage på vedtaket, jf. forvaltningsloven kap. VI. Fristen for å klage er tre uker fra dere har mottatt dette brevet. Klagen sendes til Miljødirektoratet.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Raoul Bierach
seksjonsleder

Lovise Marie Vårhus
rådgiver

Kopi til:

Advokat Stokkeland

Mattilsynet

Fiskeridirektoratet

STATSFORVALTEREN I VESTFOLD OG TELEMARK

Vestfold og Telemark fylkeskommune

Postboks 383

Postboks 185 Sentrum

Postboks 2076

Postboks 2844

2381

5804

3103

3702

Brumunddal

Bergen

Tønsberg

SKIEN